הלכה · משנה תורה · מפרשים · שורשי הים · ספר מדע

# שורשי הים על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבי יצחק מאיו

**ספריית אור ברסלב** · or-breslev.co.il

# שורשי הים על משנה תורה, הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים

רבי יצחק מאיו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שורשי-הים-על-משנה-תורה-הלכות-עבודה-זרה-וחוקות-הגויים/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

# תוכן העניינים

**פרק ג** ..... 4
הלכה ג ..... 4
הלכה ט ..... 5
**פרק ה** ..... 11
הלכה ח ..... 11
**פרק ז** ..... 12
הלכה ה ..... 12
הלכה יא ..... 15
**פרק י** ..... 15
הלכה א ..... 15
**פרק יא** ..... 16
הלכה ח ..... 16
**פרק יב** ..... 17
הלכה יג ..... 17

# פרק ג

## הלכה ג

שורש א"י מוחזקת ישראל **שזקף לבנה להשתחוות לה ולא השתחווה לה ובא גוי והשתחווה לה אסרה בהנאה**. ע"כ. הכי איתא בפרק כל הצלמים דמ"ו ע"א ושם בפ' רבי ישמעאל דנ"ג ע"ב אמרינן מנ"ל דאסרה אמר ר"א כתחילה של א"י דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה היא להם מאבותיהם ואין אדם אוס' דבר שאינו שלו ואי משום הנך דמעיקרא בביטול' בעלמא סגי להו אלא מדפלחו ישראל לעגל גלו דעתייהו דניחא להו בע"א וכי אתא נכרי שליחותא דידהו עבדי ה"נ כו' ודילמא בעגל ניחא במידי אחרינא לא אמר קרא אלה אלהיך ישראל מלמד שאיוו לאלהות הרבה ואימא כל דבהדי עגל נסתרו מכאן ואילך אשתרי מאן מוכח ע"כ.

**ושמעתי** מקשי' דמתוך סוגייא זו מוכח דא"י מוחזקת היא לנו מאבותינו ומשום הכי נצטוו במצוה זו ואשריהם תשרפון באש דהוה לי' כע"א של ישראל שאין לה ביטול כיון דפלחו לעגל גילו דעתייהו דניחא להו בע"א וגוים שליחותייהו דישראל עבדי וקשה דבפרק יש נוחלין דקי"ט ע"א אמרו עלה דמתני' דבנות צלפחד נטלו חלק בכורה של צלפחד בארץ משום דא"י מוחזקת היא ליוצאי מצרים ופי' רשב"ם כדכתיב ונתתי אותה לכם מורשה ומותבי' עלה מדתנא רבי חילקא שמעון השקמוני היה אומר יודע היה מרע"ה שבנות צלפחד יורשות הם אבל לא היה יודע אם נוטלות חלק בכורה אם לאו כו' ואי ס"ד א"י מוחזקת מאי קא מספ"ל ומשני היא גופא קא מס"ל דכתיב ונתתי לכם מורשה אני ה' ירושה היא לכם מאבותיכם או דילמא שמורשי' ואינן יורשין ופשטו ליה תרווייהו ירו' היא מאבותיכם לכם ומורשי' ואינן יורשין והשת' אמאי לא פשיט לי' מרע"ה דירושה היא מאבותיכם מקרא דואשריהם תשרפון באש דמוכח מינה דמוחזקת היא מאבותיהם ומה"ט חשיבא ע"א דישראל ונצטוו לשורפן.

**ונראה** דאע"ג דמקרא דואשריהם תשרפון באש שמענו דא"י מוחזקת היא מאבותיהם וחשיבא דישראל היא לענין ע"ז מ"מ לענין בכורה מספ"ל למרע"ה וחשיבא מוחזקת ממש ולא ראוי לענין שהבכור נוטל פי שנים דכיון דיוצאי מצרים לא נכנסו הם לארץ לדידהו הו"ל א"י ראויה להם ולא מוחזקת ממש והבכורות שלהם אעפ"י שירשו א"י מכוחם ומכח אבות העולם מ"מ כיון שלא החזיקו אביהם בה הו"ל כנכסים הבאים לאדם לאחר מיתתו שבעודו בחייו הנכסים אלו נקראים ראוים לו ואין הבכור נוטל פי שנים וכיון שכן צלופחד בן חפר אינו נוטל חלק בכורה בא"י בחלקו של חפר כיון שחלקו של חפר היה ראוי לחפר ולא מוחזק. מיהו לענין שנחשב א"י מוחזק לחפר ולבניו מאבות

העולם אין ספק ומה"ט נצטוו לשרוף אשריהם דממ"נ ע"ז של ישראל היא או של חפר או של בניו שהיו פחותים מבן עשרים כשיצאו ממצרים וכולם פלחו לעגל אלא דלענין דין בכורה הוא דמספ"ל אי חשיבא א"י לאותו הדור שיצאו ממצרים שעליהם נאמר ונתתי לכם מורשה ראויה להם ומורשה לאו היינו ירושה ממש אלא שתהיו מורשים אותה לבניכם כדבר הראוי לכם או דילמא ירושה ממש היא לכם וכאילו היא מוחזקת ממש בידכם עד שיטלו הבכורות שלכם חלק בכורה ודו"ק ועיין בחידושי הרמב"ן שם בפרק י"נ.

**עוד** שמעתי מקשים אהך סוגייא דפרק ר"י דנ"ג דאמרינן דמאי דאזהר רחמנא ואשריהם תשרפון באש הוא משום דחשיב ע"ז של ישראל דגויים שליחותייהו דישראל עבדו. מההיא דאמרי' בסנהדרין דנ"ה ע"א בעו מיניה מרב ששת גוי הבא על הבהמה מהו תקלה וקלון בעינן והכא תקלה איכא קלון ליכא א"ד תקלה אע"פ שאין קלון אמר רב ששת תניתוה מה אילנות שאין אוכלין ולא שותין ולא מריחין אמרה תורה שחת שרוף וכלה הואיל ובא לאדם תקלה על ידם המטה את חבירו מדרכי חיים לדרכי מיתה עאכ"ו ופי' רש"י בד"ה מה אילנות של אשירות דכתי' בהו תשרפון באש אמרה תורה כו' תקלה אע"פ שאין קלון דהא אשירה לגוי אינה קלון אלא תקלה שאף הם הוזהרו על ע"א עכ"ל. והשתא כיון דאזהרה זו דואשריהם תשרפון באש הוא משום דחשיבא ע"א שעבדו ישראל הרי איכא תקלה וקלון ואיך פשיט בסנהדרין דאע"ג דליכא קלון אלא תקלה לחוד חייב לבערו ונלע"ד דבסנהדרין פשיט שפיר דכיון דלא נהרגו ישראל בשביל אשירות אלא בשביל העגל אף על גב דנאסרו בשביל שליחותייהו סוף סוף קלון ליכא ודוק.

## הלכה ט

שורש תקרובת ע"א ותקרובת **ע"א אינה בטלה לעולם**. בפרק ר' ישמעאל ד"ן אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב מנין לתקרובת ע"א שאין לה ביטול עולמית שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת אין לו ביטול עולמית אף תקרובת ע"א אין לה ביטול לעולם יע"ש. מבואר יוצא מדין זה דתקרובת ע"א חמיר טפי מע"א עצמה דאלו ע"א עצמה יש לה ביטול ותקרובת ע"א אין לה ביטול לעולם.

**ומהך** דהכא ק"ל טובא מה שראיתי לרבינו בפי' המשנה בפרק כל הצלמים דמ"ח על מה ששנינו לא ישב בצלה ולא יעבור תחתיה ואם עבר טמא שכתב וז"ל לפי שי"ל אי אפ' שאין שם מתקרובת ע"א וזהו דעת ריב"ב שאמר מניין לתקרובת ע"א שהיא מטמאה באהל שנאמר ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים מה מת מטמא באהל אף תקרובת

ע"א מטמא ואין הלכה כריב"ב לפי שלא נמשלה ע"א כמת אלא לפי שאינה מטמאה לפחות מכזית כמת כמו שביארנו אבל מטמא תקרובת ע"א במגע ובמשא כנבלה עכ"ל.

**והנה** זה שכתב שלא נמשלה ע"א כמת אלא לומר שאינה מטמאה לפחות מכזית כמת כמו שביארנו כן ביאר הוא ז"ל לעיל מזה דמ"ז על מה ששנינו מי שהיה ביתו סמוך לבית ע"א וז"ל ודע שטומאת ע"א דרבנן ולפיכך היו מקילין בה מכל צד ואומרים שהוא נדמה כשרץ לטמא במגע ולא במשא. ונדמה למת שאינו מטמא אלא בכזית לא בפחות מזה עכ"ל. ודבריו הללו הן הן דברי הש"ס בר"פ ר"ע דפ"ג ע"ב ורבנן למאי הלכתא אתקש לשרץ דלא מטמא במשא לנידה דלא מטמאה לאיברים. למת לא מטמאה בכעדשה ואימא לחומרא אתקש לשרץ לטמויי בכעדשה לנידה לטמויי באבן מסמא אתקש למת לטמויי באהל ומשני טומאה ע"א דרבנן וקולא וחומרא לקולא מקשי' ולא לחומרא יע"ש ולפום מאי דאמרן דתקרובת ע"א חמיר טפי מע"א עצמה קשה מה זה הכרח הכריח ר' דאין הלכה כריב"ב דאמר דתקרובת ע"א מטמא באהל מקרא דויאכלו זבחי מתים משום דלא אתקש למת אלא לקולא דלא מטמא אלא בכזית ולא אתמר הכי בגמ' אלא בע"א עצמה דקילא טפי מתקרובת ע"א והיקשא דאתק' למת לאו מהאי קרא דויאכלו זבחי מתים הוא אלא מקרא דכתיב וישלך את עפרה אל קבר בני אדם כדאיתא התם בשבת דפ"ג אבל היקש דויאכלו זבחי מתים דמיירי בתקרובת ע"א דחמיר טפי שאין לו ביטול לעולם כמת נראה דהיקש גמור הוא כמת דמטמא באהל וכן כמת שאין לו ביטול לעולם וצ"ע.

**והנה** זה שכתב רבינו בפי' המשנה דתקרובת ע"א מטמא במגע ובמשא לכ"ע אפילו לרבנן דריב"ב משא"כ ע"א עצמה שאינה מטמא' אלא במגע ולא במשא נראה שלמד כן מההיא דפ"ק דחולין די"ג ע"ב דלאיכא דאמרי מתני' דקתני שחיט נכרי נבילה ומטמאה במשא דאתייא אף כרבנן דריב"ב ש"מ דלדידהו נמי תקרובת ע"א מטמאה במשא ולא מטעם היקשא דויאכלו זבחי מתים דהא לדידהו לא נמשלה ע"א למת אלא לקולא לומר דאינו מטמא' אלא פחות מכזית אלא משום דהוה ליה שחיטת גוי דאסרוהו חכמים כנבלה ולא משום שהקריבוה לפני ע"א ולפי זה בשר שחוטה של ישראל שלקח הגוי והקריבה לפני ע"א לרבנן דריב"ב אותו בשר אינו מטמא במשא כיון שהיא שחוטה מישראל וכן משמע מההיא דע"א דל"ב ע"ב גבי בשר היוצא אסו' דאוקמי' לה כריב"ב ולא כרבנן נמי ומאי דתני שהיא כזבחי מתים לומר שמטמא במשא כמת ולא כשרץ אלא ודאי שהיא שחוטה של ישראל אפילו הקריבוה לפני ע"ז אינו מטמאה במשא ולהכי הוצרכו לאוקמא כריב"ב מדקתני שהיא כזבחי מתים ועיין לרבינו בהקדמתו לס' טהרות

ד"ג ע"א שכתב וז"ל והאב הג' תקרובת ע"ז וכבר התבאר בריש מסכת חולין שתקרובת ע"ז והוא הדבר אשר יקרב בין ידם מטמאה במגע ובמשא כנבילה וכמו שביארנו בשלישי מע"ז יע"ש הרי מבואר מדבריו הללו וממ"ש בפי' המשנה בפרק כל הצלמים דטומאת תקרובת ע"ז אפילו במשא הוא משום שחיטת נכרי שעשו אותה חכמים נבילה ולא משום היקשא דויאכלו זבחי מתים.

**וראיתי** לרבינו בפ"ב מה' שאר אבות הטומאה הלכה יו"ד שכתב וז"ל שחיטת נכרי נבילה ומטמאה במשא אפילו ישראל עומד על גביו ושחט בסכין יפה שחיטה כראוי כו' שחיטתו נבילה וקרוב בעיני שאף טומאה זו מד"ס שהרי טומאת ע"ז וטומאת תקרובתה מדבריהם כמו שיתבאר עכ"ל מבואר יוצא מדבריו דמ"ש שחיטת גוי מטמאה במשא אעפ"י שלא שחטה לתקרובת ע"ז אלא לאכילה אפי' שחטה כראוי ולא ניבלה בשחיטתו אפי"ה כיון שהגוי עובד ע"ז חשיב כאלו הקריבה לפני ע"ז ומטמאה במשא דאעפ"י דבפ"ד מהל' שחיטה כתב דשחיטת גוי אסורה באכילה מן התורה מקרא דוקרא לך ואכלת מזבחו כמ"ש מרן בכ"מ אכתי לא שמענו שמטמאה במשא דאפשר שעשאה הכתוב כטרפה שאעפ"י שהיא אסורה באכילה אינו מטמאה במשא לכך הוצרך רבינו לומר דמאי דמטמאה במשא הוא משום דחכמים עשו שחיטתו של גוי ותקרובתה שמטמאה במגע ובמשא מד"ס ואין להקשות דאם עשו חז"ל לגוי כע"ז ושחיטתו כתקרובת ע"ז א"כ אפילו בשר שחוטה של ישראל שנגע בו הגוי תהא מטמאה במשא כתקרובת ע"ז ואין ספק כי זו היתה כוונת הראב"ד בהשגתו שם במ"ש על דברי רבי' הללו וז"ל מ"ש וקרוב בעיני כו' אמר אברהם זו אחת מסברותיו ואין בכולם פחותה מזו כי הגויים הן כבהמות ואין מטמאין ואין מיטמאין עם דומה לחמור הן גוים כמר מדלי ואת כולם ישא רוח והחושב אותם לכלום אסף רוח לחופניו עכ"ל וכוונתו להשיגו דלפי דבריו דטעמא דשחיטת גוי מטמא במשא אע"פ שלא שחטו בפני ע"ז ולא נבלו הוא משו' דהגוי עצמו כע"ז חשיב ושחיטתו כתקרובת ע"ז ולפי"ז אף מגעו בבשר שחוטה מישראל מטמא במגע ובמשא כתקרובת ע"ז ולא כן הוא והן עם דומה לחמור ודוקא תקרובת' לפני ע"ז אסורה ומטמאה במשא מפני ע"ז עצמה שתקרובתה ומגעה מטמא את הבשר אבל שחיטת הגוי לאוכלה והיא שחיטה כראוי אינה מטמאה במשא מפני הגוי עצמו שהוא כע"ז אלא מפני ששחיטתו לא חשיבא שחיטה והו"ל כמתה מאיליה ונבילה מטמאה במשא זה נראה לע"ד כוונת הראב"ד ז"ל. ובזה יתיישב מה שתמה מרן כ"מ על דברי הראב"ד ז"ל הללו וז"ל ואני שמעתי ולא אבין מ"ש ולא מטמאין מיטמאין דאטו אנן בטומאת הגוים וטהרתן עסקינן שיטעון עליו כן וכן מ"ש שהן כבהמות מה

ענין זה לזה לשחיטתה שהיא מטמאה במשא דהא אפשר דשחיטת קוף נמי לא תטמא במשא כיון דשם שחוטה עליו ושוב אין כאן מי שיחשיב אותן לכלום עכ"ל.

**ועפ"י** האמור כוונת הראב"ד להשיג על רבינו במ"ש שטומאת שחיטת הגוי היא מד"ס כטומאת ע"ז ותקרובתה שהיא מד"ס ואף זאת כיוצא בה אעפ"י שלא הקריבה לפני ע"ז הגוי עצמו חשוב כע"ז ושחיטתו כתקרובת ע"ז וע"ז השיגו שהגוי עצמו אינו מטמא כע"ז כל שלא שחט לפני ע"ז והרי הוא כבהמה שאין במעשיה כלום ולא הי"ל לרבי' לומר אלא שטומאת שחיטת הגוי היא מד"ס מפני שחכמים עשו שחיטתו נבילה ולא מפני שהוא כתקרובת ע"ז שהיא מד"ס דהשתא נפקא מינה דבשר שחוטה של ישראל שבא ליד הגוי הרי היא טמאה כתקרובת ע"ז וזו אינה סבר' זה נראה כוונת הראב"ד לע"ד. ומ"מ יש ליישב דעת רבינו דאעפ"י שהגוי עצמו אינו כע"ז עצמו לטמא בשר שחוטה של ישראל כתקרובת ע"ז היינו משום שלא מצינו שאסרה תורה אלא שחיטת הגוי בקרא דואכלת מזבחו ולהכי עשו חכמים איסור שחיטתו כאלו שחטו לפני ע"ז לטמא במשא אבל בשר שחוטה של ישראל שלא אסרה תורה באכילה כשבא ליד הגוי אין מקום לחכמים לאסור ולומר שמטמאה במשא כתקרובת ע"ז כיון דלא אסרה תורה מעיקרא באכילה ודוק זה נראה לע"ד ליישב דעת רבינו אם כוונת הראב"ד ז"ל בהשגתו כמו שכתבנו אמנם מדברי מרן כ"מ ז"ל משמע שהבין בכוונת השגת הראב"ד דכוונתו להשיגו עמ"ש רבי' שקרוב בעיניו לו' שטומאת שחיטת הגוי במשא היא מד"ס כאלו הוא מסתפק קצת בדבר שתועיל שחיטתו של גוי להוציאה מידי נבילה שלא יטמא במשא כנבילה מדאו' ועל זה השיגו דמאי ספק יש בדבר דפשיטא דאין בשחיטת הגוי תועלת מדאורייתא נמי ובודאי שהיא כמתה מאליה ומטמאה במשא מדאורייתא כיון שאין במעשה השחיטה של גוי כלום והרי הוא כבהמה שאין במעשיה כלום ולכן אין מטמאין ואין מיטמאין כו' וע"ז כתב עליו מרן מ"ש ודוק.

**ומכלל** כל האמור ומדובר נמצינו למדים דדעת רבינו הוא דטומאת תקרובת ע"א וע"א עצמה שניהם מד"ס אלא דבתקרובת ע"א החמירו בה חכמים לומר שמטמאה אף במשא טפי מע"א עצמה שאינה מטמאה אלא במגע דוק' ולא במשא אבל באהל אינו מטמא לא ע"א עצמה ולא תקרובת וכרבנן דריב"ב ולא כריב"ב דמחמיר בתקרובת ע"א לטמא אף באהל וכן פסק בחיבורו פ"ו מה' שאר אבות הטומאה ה"ב וה"ז ומרן כ"מ ז"ל שם ביאר טעמו למה לא פסק כריב"ב מאחר דאיכ' כמה סתמי כוותיה יע"ש.

**ודע** דאף ריב"ב דדריש היקשא דויצמדו ויאכלו זבחי מתים לומר מה מת מטמא באהל אף תקרובת ע"א מטמא באהל נראה דלדידיה נמי סבירא ליה דע"א אינה מטמאה באהל

כדאסקינן בריש פרק אמר ר"ע דבין לר"ע ובין לרבנן טומאת ע"א דרבנן ולא מטמאה באהל אלא במשא לר"ע משום דאתקש לנידה שנאמר תזרם כמו דוה ולרבנן דר"ע אינה מטמאה אלא במגע דכתיב שקץ תשקצנו כיע"ש. ובתקרובת ע"א הוא דוקא דקאמר ריב"ב דמטמאה באהל דלא מצינו דאתקש לא לשרץ ולא לנידה אלא למת מקרא דזבחי מתים ולהכי קאמר דמטמאה באהל מה שאין כן ע"א עצמה ומשום הכי הוצרך הש"ס בפ' כל הצלמים דל"ח ע"ב לומר דמתניתין דקתני לא יעבור תחתיה דאם עבר טמא היינו משום דאי אפשר דליכא תקרובת ע"א דמטמאה באהל לריב"ב ולא קאמר משום שהאשרה עצמה ע"א ומאהיל עליו וטמא לריב"ב מק"ו דתקרובת וה"נ אמרו בדל"ב גבי והיוצא אסור אי אפשר דליכא תקרובת ע"א כו' וכן הכריח הר"ב תוספות י"ט בפרק כל הצלמים מ"ח לדברי התוספות בפ"ק דחולין די"ג ע"ב ד"ה תקרובת ע"א דתקרובת ע"א חמיר טפי מע"א עצמה יע"ש.

**ודע** שמדברי התוס' שם מבואר דלריב"ב טומאת תקרובת ע"א באהל הוא מדאורייתא אמנם מדברי רש"י והר"ן שכתבו בההיא דאם היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור דטומאה דרבנן היא וקרא אסמכת' בעלמא מבואר דס"ל דלריב"ב נמי טומ' תקרובת ע"א באהל אינו אלא מדרבנן כמ"ש הרב בעל תי"ט שם וכן ראיתי להריטב"א בחי' ע"א דמ"ג שכתב כן בשם הירוש' עלה דהך מתני' דאם היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור שפי' הטעם שאין טומאת המת מחוורת כלומר דטומאת ע"א דרבנן היא והם טיהרו בכאן מפני הרבים ואוקמוה אדאורייתא גם הר"ש בסוף זבין כתב כן דאף לריב"ב תקרובת ע"א אינה מטמאה באהל אלא מדרבנן יע"ש.

**וראיתי** לרש"י ז"ל בסוף עירובין בד"ה ויבואו הכהנים פנימה בית ה' כתב וז"ל בית ה' בהיכל ויוציאו הטומאה ע"א ותקרבותיה שהן מטמאים באהל עכ"ל והוא תימא במ"ש שע"א מטמאה באהל שזה הפך מסקנא הסוגייא דר"פ ר"ע דפ"ב דלכ"ע אין ע"א מטמאה באהל אלא או במגע לרבנן דר"ע או במשא לר"ע ואפילו בתקרובת ע"א דחמיר לא מטמאה באהל אלא לריב"ב ומדרבנן לדעת הר"ש ורבינו וכמדובר אבל לרבנן דריב"ב אינה מטמאה באהל כלל. וכבר כתבנו דרבינו בפי' המשנה בפרק כל הצלמים ובחיבורו פ"ו מה' אבות הטומאה ה"ז פסק כרבנן דריב"ב דאף תקרובת ע"א אינה מטמאה באהל: מיהו לזה איכא למימר דרש"י סובר הלכה כריב"ב מאחר דאיכא כמה סתמי כריב"ב וכן מצאתי להריטב"א בחי' ע"א דל"ב ע"ב עלה דמתני' דבשר הנכנס לבית ע"א מותר והיוצא אסור וז"ל וריב"ב סבר דלגמרי אתקש למת והכי קאמר ויאכלו מזבחי מתים שהם מתים לכל דבר ואב לטומאה והילכתא כריב"ב כיון דסתם לן תנא כוותיה יע"ש

גם הר"ן ז"ל בחי' לסנהדרין די"ב עמ"ש בברייתא מעשה בימי חזקיה המלך שעיבר את השנה מפני הטומאה כת' וז"ל רש"י ז"ל פי' שנטמאו בימי אחז בע"א כו' והר"ן ז"ל פי' מפני תקרובת ע"א שמטמאה באהל והכי איתא בירושלמי עכ"ל ודברי הירושלמי הן בפסחים ריש פרק מי שהיה טמא ובנדרים פרק הנודר מן המבושל הלכ' י"ג ובסנהדרין פ"ק הלכה ד' כו' יע"ש מ"מ מ"ש רש"י בע"א נמי דמטמאה באהל הוא תמוה דליכא מאן דסבר הכי. ואפשר דמ"ש רש"י בע"א ותקרובותי' לאו ע"א לחוד ותקרובת לחוד קאמר דמטמאין באהל כל חד לחודיה אלא ע"א עם תקרובתיה קאמר כלומר אף כי לא חזינא אלא ע"א ולא תקרובת תלינן דאיכא הכא תקרובת ונדרסה וכדאמרינן בגמ' אי אפשר דליכא הכא תקרובת.

**עוד** אפשר דמ"ש רש"י דע"א מטמאה באהל שם רמז למה ששנינו בתוספתא והביאה הר"ש ז"ל בסוף זבין ופסקה רבינו בפ"ו מהלכות שאר אבות הטומאה הכניס ראשו ורובו לבית ע"א טמא ולדעת רבינו אע"ג דע"א אינה מטמאה באהל כל שהכניס ראשו ורובו לע"א חשיב כאלו נגע בה וזהו שכת' רש"י שמטמא באהל כלומר בהכניסה ראשו ורובו אפילו שלא נגע בה חשיב כאלו נגע בה והר"ש ז"ל בסוף זבין כתב וז"ל לאו משום ע"א דע"א אינו מטמא באהל כדאמרי' בריש פ' אמר ר"ע אלא ה"ט דא"א דליכא תקרובת ע"א וכריב"ב דאמר תקרובת ע"א ויליף לה מדאתקש למת מ"מ לא הוי כמת ממש דאם הכניס אפי' אצבעו באהל המת טמא ובע"ז עד שיכניס ראשו ורובו ויש לדקדק מכאן דטומאת תקרובת דרבנן ובפ"ק דחולין הארכנו בדברים עכ"ל. הנה הרב ז"ל משום דס"ל דהלכה כריב"ב פי' התוספתא דאתייא כריב"ב והוצרך לומר דטומאת תקרובת דרבנן אבל לפי מ"ש התוס' בפ"ק דחולין די"ג דלריב"ב טומאת תקרובת ע"א דאורייתא היא א"כ לדידיה כמת ממש הוא דאפילו בכניסת אצבעו כמת וכ"כ הרב מוהרד"ף בביאור התוספתא בספר חסדי דוד דצ"ז ע"ב דלדברי התוס' הך תוספתא אתייא כרבנן דריב"ב ולהכי בעו שיכנס ראשו ורובו להטמא ולפי דברי התוס' אי ה' כריב"ב לא בעינן הכנסת ראשו ורובו. ולע"ד אפשר דאף לדברי התוספות שכתבו דתקרובת ע"ז מטמא באהל מדאורייתא כמת ממש ואפילו בהכנסת אצבעו לבד היינו דוקא בדאיכא גבי ע"ז תקרובת ודאי אבל בדליכ' תקרובת ודאי אלא שאנו אומרים מסתמא אי אפשר דליכא שם תקרובת אז אפילו לריב"ב בעינן הכנסת ראשו ורובו כדי ליטמא והוא מדרבנן כמ"ש התוס' שם בפ"ק דחולין ליישב ההיא מתני' דאם היתה גוזלת את הרבים ועבר תחתיה טהור דאפילו לריב"ב משום דליכא תקרובת ודאי התירו חכמים טומאת אהל שלה ובגוזלת התירו יע"ש ואין ספק כי זהו שכתב הר"ש ז"ל ובפ"ק דחולין הארכנו בדברים כלומר כי שם

כתבנו דלריב"ב טומאת תקרובת ע"ז דאורייתא היא ומאי שהתירו בגוזלת את הרבים היינו משום דליכא ודאי תקרובת וה"נ איכא למימר להא דתני בתוספתא הכניס ראשו ורובו לבית ע"ז דכיון דמשום ספק הוא דאמרינן אי אפשר דליכא שם תקרובת בעי' שיכניס ראשו ורובו כדי להטמא ותמהני מהרב חסדי דוד שלא העלה על דל שפתיו דברי הר"ש ז"ל הללו וכעת צריך ישוב.

## פרק ה

### הלכה ח

שורש מתנבא מה שלא נאמר לו אחד **המתנבא מה שלא שמע במראה הנבואה או ששמע דברי נביא חבירו ואמר שדבר זה לו נאמר והוא נתנבא בו הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק**. ע"כ. הנה בסנהדרין פרק הנחנקין דפ"ט ע"א שנינו המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו מיתתו בידי אדם ונפקא לן בגמ' מדכתיב אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר ואשר לא ציויתיו לדבר בשמי זה המתנבא מה שלא נאמר לו ואמרינן תו התם היכי דמי מתנבא מה שלא נאמר לו כגון חנניה בן עזור דקאי ירמיה בשוק העליון ואמר שברתי את עול מלך עלם וקאי חנניה בשוק העליון ואמר שברתי את עול מלך בבל מפני שנשא ק"ו ומה עלם כו' ופריך ר"פ לאביי האי לחבירו נמי לא נאמר א"ל כיון דאתיהיב ק"ו למדרש כמי שנאמר דמי הוא מיהו לא נאמר ליה ע"כ.

**והק**' מוהר"י בן ג'אמיל בספר באר לחי דקס"ג ע"א ובספר חיים וחסד דקמ"ב ע"א ע"ש כמהר"ש אשכנזי ממ"ש בפ' אלו דברים ד"ס ע"א עלה דאמר ר"ח בר פפא יהי כבוד ה' לעולם פסוק זה שר העולם אמרו שאמר הקב"ה למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמן ומה אילנות שאין דרכן לצאת בעירבוביא אמר הקב"ה למינהו אנו עאכ"ו מיד יצא כל אחד למינהו פתח שר העולם ואמר יהי כבוד ה' כו' ובעי רבינא על זה הרכיב שני דשאים זה על גב זה מהו כיון דלא כתיב בהו למינהו לא מחייב או דילמא כיון דהסכים הקב"ה על ידייהו כמה דכתיב בהו למינהו דמי תיקו. ואמאי לא פשיט לה מהא דסנהדרין דאמרינן דכיון שניתן ק"ו לידרש כמי שנאמר דמי ותירץ הרב ז"ל דאע"ג דניתן ק"ו לידרש והוה ליה כנאמר בהדייא מ"מ כלל גדול בידינו שאין עונשין מדין ק"ו ולהכי ספוקי מספ"ל לתלמודא גבי דשאים כיון דהדשאים עצמן נשאו ק"ו זה בלתי צווי האל ית' לא מחייב המרכיב ב' דשאים זה ע"ג זה דאין עונשי' מן הדין או דילמא כיון דהסכים הקב"ה על ידייהו וכתוב בהם למינהו כמי שנאמר בהדייא דמי וחייב ואין כאן עונש מן הדין אבל בההיא דנביא השקר דעיקר חיוב מיתתו דהמתנבא מה שלא נאמר לו ונאמר

לחבירו נפקא לן מקרא דאך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי ואשר לא ציויתיו כו' אלא דתלמודא קאמר דאף ההוא עובדא דחנניה בן עזור חשוב מתנבא מה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו משום דניתן ק"ו לדרש וכמו שנאמר לירמיה דמי וכי מתרינן לחנניה בן עזור משום מתנבא מה שלא נאמר לו מתרינן ביה ואין כאן עונש מן הדין את"ד דברי הרב ז"ל יעו"ש.

**האמנם** מדברי התוס' שם בפרק א"ט ד"ס ד"ה הרכיב משמע דכי בעי רבינא הרכיב שני דשאים מהו לענין איסורא נמי קמבעיא ליה ולא לענין מלקות בלבד וק"ל ז"ל דמאי קמבעיא ליה לרבינא הא מתני' היא במס' כלאים פ"ק אין נוטעין אילן באילן ולא ירק בירק ועוד תנן אין נוטעין זרע דלעת בתוך החלתית מפני שהוא ירק בירק ונדחקו לתרץ דרבינא קמבעיא ליה במרכיב דשאים בח"ל דשרו כלאי זרעים ואסירי הרכבת האילן כדאיתא בפ"ק דקידושין ומבעיא ליה אי חשיב הרכבת דשאים כאילן משום דכתיב בהם למינהו או לא. א"נ קא מבעיא ליה בא"י לר"י דאמ' אינו אסור בכלאי זרעים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד ובהרכבת דשאים מודה ר"י ומתני' דכלאים אתייא כרבנן א"נ קמבעייא ליה לבני נח דשרו בכלאי זרעים ואסירי בהרכבת האילן כדאיתא בפרק ד' מיתות ד"ס אי מחייבי בהרכבת דשאים בהרכבת האילן ומתני' דכלאים מיירי בישראל יעו"ש. והשתא לפי דברי הרב ז"ל לרבינא לא קמספקא ליה אלא לענין חיוב מלקות דאין עונשים מן הדין אבל לענין איסור פשיטא ליה דאסור אין מקום לקושייתם ממתני' דכלאים דהא מתניתין דכלאים לא קתני אלא דאסור להרכיב ירק בירק ולא קתני דלקי. וכן ראיתי להר"ב ח"ה שתירץ כן לקושי' התוס' ז"ל והשתא לדברי התוס' חזרה קו' הרב ז"ל למקומה דבענין איסור הרכבת דשאים מאי קא מספק' לרבינא ואמאי לא יליף רבינא מהק"ו שנשאו הדשאים וכיון שניתן ק"ו לדרש כמי שנאמר דמי לענין איסורא מיהא ועיין בספר זבח שלמים סימן קנ"ט ובתוס' בסנהדרין ד"ס ע"א ד"ה חוקים יע"ש ודוק.

## פרק ז

### הלכה ה

**הלוקח גרוטאות כו'**. בפ"ק דבכורות די"ג ע"ב עלה דאיפליגו ר"י ור"ל אי משיכה בגוי קונה או מעות ואמרינן עלה מתיבי הלוקח גרוטאות של גוי ומצא בהם ע"ז אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יוליך הנאה לים המלח ואי אמרת מעות קונות משיכה ל"ל ומשני בשקיבל עליו לדון בדיני ישראל ופרכינן מעות ל"ל ומשני ה"ק

אעפ"י שנתן מעות אי משיך אין ואי לא לא ופרכינן א"ה קשיא רישא ומשני אמר אביי רישא משום דאיכא מקח טעות אמר ליה רבא רישא משום דאיכא מקח טעות סיפא ליכא מקח טעות. אלא אמר רבא רישא וסיפ' מקח טעות רישא דלא יהיב זוזי לא מחזי כע"ז ביד ישראל סיפא דיהיב זוזי מחזי כע"ז ביד ישראל ואביי אמר לך רישא מקח טעות דלא ידע דהא לא יהיב זוזי סיפא לאו מקח טעות הוא דכיון דיהיב זוזי כי קמשיך אבעי ליה לעייוני והדר ממשיך וכתב רש"י ד"ה רישא דלא ידע דהא לא יהיב זוזי דלימא איבעי ליה לעייוני דסתם תגר לא מעיין עד שעת מתן מעות סיפא איבעי לעייוני ומדלא עיין אחולי אחיל והוייא משיכתו משיכה גמורה עכ"ל. ומתוך סוגייא זו ק"ל טובא על מה שראיתי להרב משנ"ל ז"ל בפט"ו מהלכות מכירה ה"ג שכתב וז"ל מ"ש ה"ה בשם יש מי שכתב דאם היה הדבר דהלוקח יכול להבחינו לאלתר ולא הקפיד לעשות כן אינו חוזר נראה בעיני דאם היה המקח בהקפה כיון שהלוקח עדיין מעות המקח בידו י"ל דמשו"ה לא הקפיד הלוקח לנסותו מיד ולעולם לא מחיל ומלבד דמילי דסברא נינהו לפוטרך בלא כלום אי אפשר וראיה לדבר ממ"ש הבע"ת ז"ל בשער ל"ו ח"א סימן ו' גבי טענו חטים והודה לו בשעורים פטור מטעמא דכיון דתבעו חטים לחוד הרי מחל לו השעורים ומוכח בגמרא דאי תפס תובע דמי השעורים לא מפקינן מיניה. וכתב הרב הנז' דדוקא אם היה תפוס בשעה שבא לב"ד דכיון שהיה ביד התובע דמי הנתבע לא חשש עליו לטעון דמי השעורין ולא מחיל עכ"ל. הכא נמי גבי מום דכיון דכל טענתו אינו אלא משום מחילה איכא למימר דלא מחיל כיון שמעות המקח בידו וראיתי להר"ב פ"מ שלא ירד לחלק בזה עכ"ל.

**והוא** תימא שהלך הרב ז"ל להביא עצו' מרחוק להחזיק סברתו ממ"ש הבעה"ת גבי ההיא דטענו חטים והודה לו בשעורים ולא זכר ש'ר סוגיא זו דבכורות דמבואר יוצא מתירוצו של אביי כסברתו ז"ל והוא בענין עצמו דנמצא מום במקח דקאמר הרב ז"ל שהרי כל שמצא ע"ז בגרוטאות שלקח אין לך מום גדול מזה ואפי"ה דוקא כי לא עיין בשעת מתן מעות אמרינן דמחל אבל אם לא נתן מעות אעפ"י שמשך ולא עיין אמרינן דלא מחיל כיון שלא נתן מעות. ואין ספק דאף רבא נמי לא פליג בסברא זו דאביי אלא דאיהו עדיפא מינה קאמר דאפילו תימא דהוי מקח טעות דלא מחיל משום דכל כה"ג איכא טירחא לעייוני ומש"ה לא עיין מיד אפי"ה כיון דנתן מעות כע"ז של ישראל אסור ומשו"ה יוליך הנאה לים המלח ואי נפשך לומר דרבא פליג אסברת אביי וס"ל דאפי' בנותן מעות שהיה בידו לעיין מיד בלי טירחא ולא עיין אפי"ה כיון שנמצא בו מום הוי מקח טעות וקי"ל הילכתא כרבא לגבי אביי חוץ מיע"ל קג"ם א"כ היה לו להרב ז"ל

להכריח היפך סברתו הלזו מהך דרבא וא"כ ממ"נ קשה על הרב ז"ל שלא העלה בזכורו סוג' זו דבכורות. אמנם קושט' קאי דרבא לא פליג אאביי בסברא זו אלא כדאמרן דרבא קאמר דאפילו איכא טירחא בגרוטאות הללו לבודקן מיד כגון שהיו רבות אפי"ה יוליך הנאה לים המלח משום מיחזי ע"ז ביד ישראל ואביי קאמר דברייתא מיירי בדליכא טירחא לבודקן מיד ומשום דהי"ל לבודקן ולא בדקן אמרינן דמחל ולא הוי מקח טעות זה נלע"ד לומר לפי סברת היש מי שאומר שכתב הה"מ ז"ל. ולדעת החולקים על סברת היש מי שאומר הלזו וס"ל דאפי' היה בידו לבודקן מיד בלי טורח ולא בדקן לא אמרינן דמחל וכל שנמצא בו מום הוי מקח טעות נ"ל דבהא פליגי אביי ורבא וקי"ל כרבא. א"נ כמ"ש התוס' ז"ל שם בפ"ק דבכורות די"ג ע"ב ד"ה דכיון דיהיב זוזי אבעי ליה לעייוני והדר ממשך וז"ל ואע"ג דבשאר מקח טעות לא אמרינן הכי שאני לוקח גרוטאות מיד עכו"ם דאבעי ליה לאסוקי ביה דעתיה טפי שמא יש בהם ע"א עכ"ל והנראה שהתוס' חולקים על סברת יש מי שאומר שכתב ה"ה ומשו"ה כתבו דבשאר מקח טעות ל"א הכי דאי ס"ל כסברת היש מי שאומר דכתב ה"ה יכולים היו לומר דאף בשאר מקח טעות דינא הכי כל שהיה בידו לבודקן מיד ולא בדקן דמחל כל שנתן דמים. ומיהו אפשר לומר דלא פליגי אסברת יש מי שאומר אמנם אינהו בדידהו משמע להו דגבי גרוטאות לא חשיב הוי בידו להבחינו לאלתר דאפשר דרבים הם ואיכא טירחא לבודקן מיד. ומש"ה כתבו דבשאר מקח טעות לא אמרינן הכי ודו"ק וראיתי להתוספות בפ"ק דקידושין די"א ע"א עלה דאמרינן דבן בג בג סימפון בעבדים לית ליה כלומר מקח טעות בעבדים לית ליה דמומין שבגלוי הא קא חזי ליה וסבר וקביל ואי משום מומין שבסתר מאי נפקא ליה מיני' למלאכ' קא בעי ליה לא איכפת ליה נמצא גנב או קוביוסטוס הגיעו דסתם עבד גנב הוא מאי אמרת ליסטים מזוין או נכתב למלכות הנהו קלא אית להו ופרש"י מוכתב למלכו' שנתחייב מיתה למלך קלא אית להו וסבר וקבל וכתבו התוס' פירש הקונטרס וסבר וקבל וק' לר"ת דבפרק המוכר פירות אמרינן דאומר לו הרי שלך לפניך ומפרש ר"ת קלא אית להו ולא חשו לסמפון כיון דלא שכיחי ורבינו אליהו מקיים פי' הקונטריס דהיכא דקבל המוכר מעות אמרינן מדלא בדק הלוקח קודם נתינת המעות הני מומין דאית להו קלא א"כ סבר וקביל וההיא דאומר לו הרי שלך לפניך מיירי קודם שנתן המעות וקצת משמע כן התם עכ"ל הרי לדברי ה"ר אליהו מבואר דס"ל כחילוק וסברת שכתב ה"ה וכסברת הר"ב מש"ל ז"ל שחילק בין קודם נתינת המעות לאחר נתינת המעות ומהתימא על הר"ב מש"ל ז"ל דכל רז לא אניס ליה איך לא זכר ש"ר לא הסוגייא דבכורות ולא דברי התוס' ז"ל הללו וצ"ע.

### הלכה יא

שורש איסור עובר תחת ע"ז ואם **אין שם דרך אחרת עובר תחתיה כשהוא רץ**. וכתב מרן כ"מ ועשה רבינו כל אדם כאדם חשוב וכ"ן דעת הרי"ף והרא"ש ומ"מ כבר תמה הר"ן דדוקא באדם חשוב הוא דאיתמר הכי אבל בשאר אינשי כי ליכא דרכא אחריתי משרא שרי ולא בעי למירהט ונראה לי דכיון דאין בדבר טורח ראו הרי"ף ורבינו לעשות כל אדם כאדם חשוב עכ"ל. עיין להרמ"ג בס' זבח השלמים סימן קמ"ח שלא הונח לו דברי מרן והוא ז"ל תריץ יתיב שהרי"ף ורבינו ז"ל סמכו עמ"ש בפ' חזקת הבתים דנ"ז ע"ב גבי קרא דועוצם עיניו מראות ברע דאפילו דליכא דרכא אחרינא דשרי למיזל בדרך כביסת הנשים דאנוס הוא אפי"ה בעי למינס נפשיה ולעצום עיניו מראות בנשים יע"ש וא"כ ה"ן אפילו שאר כל אדם שאינו אדם חשוב ושרי להו למיזל תחת האשרה כל דליכא דרכא אחרינא אפי"ה בעי להו למירהט כי אזיל תמן את"ד. ולעד"ן דהרי"ף ורבינו הוק' להם במאי דהוצרך הש"ס לשנויי גבי רב ששת אדם חשוב שאני ולמה לא משני אע"ג דמדינא שרי ולא בעי למירהט רצה להחמיר על עצמו ולמירהט אפי' שאר כל אדם יכול לעשות כן ועכ"ל דמשמע ליה להש"ס דכיון דמדינא שרי למיזל כדרכו כי רהיט מיחזי כיוהרא ולהכי משני אדם חשוב שאני דבדידיה ליכא למיחש ליוהרא אבל שאר כל אדם לא מצי למירהט דמחזי כיוהרא וא"כ הוא באנו למחלוקת ר"י ור"מ ורשב"א ורשב"ג בפ"ק דתענית ד"י ע"ב אי בדבר שאין בו שבח לעושה אותו דבר דפטור מדינא ואדרבא צער הוא לו אם יש לחוש בו משום יוהרא ואנן קי"ל ה' כר"י דנימוקו עמו וכן הלכה כרשב"ג הילכך בהך מי' דעובר תחת ע"ז כיון דכי רהיט אין כאן שבח אלא אדרבא קצת צער יש לו לרוץ לדידהו ודאי שרי למירהט ולא חיישינן ליוהרא לכן כתבו סתמא הרי"ף ורבינו עובר תחתיה כשהוא רץ ולא חילקו בין אדם חשוב לשאר כל אדם לפום מאי דקי"ל כר"י ורשב"ג ותלמו' דמשני גבי רב ששת אדם חשוב שאני אפילו אי ס"ל לרב ששת כר"מ וכרשב"ג קמשני ודוק.

## פרק י

### הלכה א

**אבל המינין והמוסרין והאפיקורוסים מצוה לאבדם ביד כו'**. ע"כ. הנה התוס' בפ"ג דמגילה דכ"ג ע"א כתבו בד"ה אמר יעקב מינאה וז"ל מצעה גרסי' שאם הוה מין לא היה מזכירו יעקב דהא כתיב שם רשעים ירקב עכ"ל: ושמעתי מקשים על דבריהם מההיא דאמרינן בפ"ק דע"ז די"ז ע"א א"ל עקיבא הזכרתני פעם א' הייתי מהלך בשוק העליון

של צפורי ומצאתי תלמיד אחד מתלמידי יש"ו ויעקב איש כפר סכנייא שמו א"ל כתוב בתורתכם לא תביא אתנן זונה כו' הרי שהזכיר לאותו רשע בשם יעקב והתוספות שם כתבו ויעקב כו' אין זה יעקב מינאה דבפרק א"מ דף כ"ח דרמא סבא לרבי אבהו דודאי אותו רשע לא היה מאריך ימים כל כך אלא נראה דההוא שבא לרפאות את בן דמה הוא אבל יעקב מינאה דרבי אבהו יכול להיות שהוא אותו דפרק כסוי הדם דף פ"ו גבי רבא יע"ש הרי בכמה מקומות מזכיר שם זה בשם מינאה ומלבד כל זה ק"ל מה שהכריחו לגירסתם מדכתיב שם רשעים ירקב דביומא סוף פ' אמר להם הממונה דל"ח ע"ב אמרינן מאי ושר"י אמר ר"א רקובית תעלה בשמותם דלא עסקינן בשמייהו מותיב רבינא מעשה בדואג בן יוסף כו' ומשני חזי מאי סליק ביה ועיין בתוס' שם ד"ה דלא מסקינן בשמייהו שכתבו דכל דאיכ' אחר צדיק מסקינן בשמיה יע"ש וכיון שכן אין מקום למה שהכריחו התוס' דלא גרסי' יעקב מדכתיב שם רשעים ירקב.

**ואולי** התוס' במגילה משמע להו דכי היכי דלא מסקינן אחרים בשם אדם רשע כדאמרי' התם דכי דלא מסקינן לאדם רשע גופיה בשמו המיוחד לו אפילו שיש צדיק אחר באותו שם והכל בכלל מ"ש דלא מסקינן בשמייהו לא אחרים בשמו ולא לו בשם זה ובכל הני דוכתי דע"ז לא הוו גרסי יעקב מינאה אלא ההוא מינאה וה"נ לא הוו גרסי יעקב איש כפר סכנייא וזכורני שראיתי בס' החסידים שאיזה רשע שנשתמד אם היה נקרא אברהם קורין אותו אפרם וכיוצא לבזותו.

## פרק יא

### הלכה ח

שורש מעונן איזהו **מעונן כו' יום פ' טוב ויום פ' רע כו'**. וכתב רש"י ז"ל בחומש פרשת קדושים על פסוק לא תעוננו ולא כו' לשון עונות ושעות שאומר יום פלוני יפה להתחיל מלאכה שעה פ' קשה לצאת כו' והכי איתא בת"כ ובסנהדרין דף ס"ה ולכאורה קשה ממ"ש אין מתחילין בב"ד וכמ"ש בזוהר פרשת תצא דרע"א ע"ב ובפרשת עקב דרע"ג ע"א ואם הוא מנהג העולם הוא תימה על מה סמכו יע"ש וי"ל עמ"ש מוהראנ"ח בפרשת כי תצא דרוש א' דצ"ב ע"ד שתמה עמ"ש בתענית דכ"ט האי ישראל דאית ליה דינא בהדי גוי לישתמיט מיניה באב דריע מזליה ולמצי נפשיה באדר דבריא מזליה ממ"ש כאן גבי קרא דלא תעוננו והשיב וז"ל ואמנם תשו' ענין זה לע"ד הוא שאומר יום פ' טוב לצאת הוא מייחס ההצלחה ההיא אל המזל ואל היום בעצמו וזה ודאי אסור אמנם מ"ש מגלגלין זכות ליום זכאי אין הגורם והרושם ליום ההוא אבל ירצה לומר כי ביום טובה

גם ה' יתן ומידת רחמים נוהג בו וביום רעה להפך יע"ש וזה גם כן יתכן לומר כיון דביום ב' לא נאמר בו כי טוב וביום ד' נתלו בו המאורות סימנא מילתא היא שלא להתחיל בהם מלאכה כיון שבהם ליכא מידת רחמים כל כך כשאר הימים וביום טובה היה בטוב ועיין בתשו' הרשב"א סי' תי"ג שעמד על חקירה כזו מדר"ע אר"ע ויישבה יע"ש.

## פרק יב

### הלכה יג

שורש גדידה ושריטה **גדידה ושריטה אחת היא וכשם שהיו הכותים שורטים בבשרם על מתיהן כו' כך היו חובלין לעצמן לע"א שנאמר ויתגודדו כמשפטם גם זה אסרה תורה שנאמר לא תתגודדו אלא שעל מת בין ביד בין בכלי לוקה לע"א בכלי חייב מלקות ביד פטור**. ע"כ. וכתב מרן בכ"מ וז"ל ודעת רבי' דלא תימא שריטה לא שייכ' אלא ביד וגדידה לא שייכא אלא בכלי ואי עשה ביד והתרו בו משום לא תתגודדו או בכלי והתרו עליו משום שריטה דלא ליחייב קמ"ל. א"נ דלא תתגודדו משמע לרבינו דלא קאי אל מת אלא לחודיה קאי והיינו לע"א וקמ"ל דאף על גב דלא כתיב במת אלא שריטה אם גדד חייב עכ"ל.

**והנה** לתירוצא קמא נראין דבריו דסבירא ליה כפי' רש"י דגדידה בכלל שריטה ושריטה בכלל גדידה אבל לעד"ן לפרש השמו' דבכלל שריטה גדידה דהיינו דבין ביד בין בכלי שריטה מקרי אבל גדידה דוקא קמשמע בכלי ולא ביד ורווחא שמעתתא בהכי וה"ק קסבר ר"י שריטה וגדידה אחת היא שבכלל שריטה גדידה ומצינו לגדידה שלא נאסרה אלא על מת מינה וההוא דושרט לנפש דכולל ביד ובכלי הוא למת דוקא אמר שמואל דהמשרט בכלי חייב לאשמועי' דבכלי נמי שריטה מקרי ולקי אבל ביד לא מקרי גדידה דאם איתי' הוה ליה לאשמועינן הא נמי דהמגדד ביד חייב למימר' דגדידה ביד גדידה מיקרי ולקי. ומיהו אין זה הכרח דאפשר דלעולם לא לקי על לאו דלא תתגודדו מטעם שכתב הלח"מ ותני תנא קמיה דר"י על מת בין ביד בין בכלי חייב דישנא לגדידה בכלל שריטה אבל בע"א בכלי לקי אבל ביד לא דליתא לשריטה בכלל גדידה דגדידה משמעה כלי דוקא והשתא ניחא דבכלי דוקא לקי דמשום דלא תתגודדו לא משמע אלא בכלי אבל אי אמרינן דמשמעה בין ביד בין בכלי ק' מאי טעמ' דביד לא מחייב וקרא סתמא קאמר וע"כ לדחוק דלצדדים קאמר גדידה ביד ובכלי למת וגדידה בכלי לע"א שכן דרכה והא כדאיתיה והא כדאיתיה למת דאורחייהו ביד ובכלי חייב בשתיהם בע"א דלאו אורחייהו אלא בכלי דוקא בכלי חייב ולא ביד וזה דוחק.

**אמנם** לפי מה שכתבנו דאינה לשריטה בכלל גדידה ניחא ורווחא שמעתתא ומיהו לא נפק' מינה לדברי רבינו מידי אלא לרווח' דשמעתת' והנה מתירוצ' קמא דהרב ז"ל נראה דלקי על לא תתגודדו נמי ולא כן כתב בב"י ועיקר ועיין להר' בעל לח"מ ז"ל. ומיהו אך זה חלי מ"ש א"נ משמע ליה לרבינו דלא קאי אל מת אלא לחודיה כו' וזה תימ' שהרי אמרו להדייא בגמ' קסבר ר"י שריטה אחת היא והתם כתיב למת בפירוש וממעטינן מהתם ודוקא למת אם כן לנפש דרשינן לשרט ה' שריטות על ה' מתים וכן פסק הרב ז"ל הרי דע"כ משמע דגדידה על מת קאי ומוכרח הדבר כדמוכח בסוגייא ואיך קאמר מרן ז"ל דמשמע לרבינו דלחודיה וקמ"ל דאע"ג דלא כתיב במת אלא שריטה חייב דליתא לפום סוגייא ועיין למרן החבי"ב בספר דינא דחיי לאוין ס"ב.

**וכבר** עלה על דעתי לדחוק לדברי מרן ז"ל ולומר דכוונתו ז"ל דס"ל לרבינו דעיקר לאו זה דלא תתגודדו לא אתא עיקרו למת אלא לחודיה קאי דלומר דעיקרו לחודיה ולגופיה אתא לע"ז וכדמוכח מתנא דתני קמיה דר"י דעל ע"ז לקי וחייב דהיינו משום לא תתגודדו ואי ס"ד עיקרו למת ואל מת קאי היכי דרשת ליה בע"ז ואמרת וחייב ולקי הא אל מת קאי דוקא ורבי יוסי נמי לא מסתבר דפליג אהא אלא ע"כ דעיקר קרא לע"ז אתא וכיון דלע"ז אתא ע"כ דלחודיה קאי עיקרו ולא ממשיך אל מת אלא דכיון דאית לן בעלמא דבכלל ושרט איתיה לגדידה ושריטה וגדידה אחת היא א"כ מעתה יכולין אנו לומר דממשיך נמי אל מת מדחיברן ביחד עם לא תקרחו ולא יחד לאוין אלא כולהו בחדא מחתא לא תתגודדו ולא תקרחו הוא לרמוז דממשיך נמי אל מת מיהו עיקרו לע"ז אתא ולחודיה קאי עיקר קרא וכיון שכן לא היה ראוי לחייב לגדידה על מת מאחר דעיקר קרא לחודיה קאי אע"ז ודוגמא למ"ש מרן עצמו לקמן ע"ד וא"ת והיאך לוקה כו' יע"ש אלא מאי דחייב הוא משום דשריטה וגדידה אחת היא ובכלל שריטה גדידה ומשו"ה ולא מהאי קרא דלא תתגודדו דעיקר קרא לע"ז אתא אע"ג דיש למושכו למת ומאי דאמרינן התם קסבר ר"י שריטה וגדידה כו' ירצה דאם לאו דשריטה וגדידה אחת היא לא היינו סומכין לשום צד לא תתגודדו אל מת דמהי תיתי לאסור במת גדידה דהא לא תתגודדו לע"ז הוא דוקא אלא להיות שיש לנו כלל דאיתא לגדידה בכלל שריטה וחייב וא"כ מכח זה יש לנו סמוכי' לדקדק ממה שכלל שניהם בכתוב אחד ולומר דבא לרמוז דגדידה דאסר בעלמא שהיא בכלל השריטה הוא למת דוקא ומיהו עיקר קרא לע"א אלא מדסמך שניהם כאחד אנו אומרים שבא לרמוז זה דעיקר חיוב הגדידה משום שריטה וזהו שלא הזכיר רבינו דאם גדד בכלי שעובר על ושרט ועל לא תתגודדו דליתא דלא תתגודדו עיקרו לע"א משו"ה הוצרך רבינו לומר דשריטה וגדידה אחת היא כי הוא הקדמה לתת טעם למ"ש אח"כ

שעל מת בין שרט ביד בין שרט בכלי לוקה דלא תקשי משום דגדידה ושריטה אחת היא. **מיהו** קשה מהא דאמרי' בפ"ק דיבמות די"ג ע"ב האי לא תתגודדו מבעי ליה לגופי' דאמר רחמנא לא תעשו חבורה למת כו' אלמא דעיקר קרא אתא למת ואפשר דלא נחית התם אלא לאפוקי דלא נדרוש לא תעשו אגודות ופשטיה דקרא נקיט מיהו קושטא דמילתא דעיקר קרא אע"ז קאי וכמ"ש ותדע דהא בשמעתין תני תנא קמיה דר"י אדע"ז וכמ"ש והתם נמי ר"י הוא אלא דהתם לא נחית להכי ומשו"ה לא דק וסוגיי' בדוכתא עדיפ' ואמנם אכתי ק"ל למה לא הביא רבינו במנין הלאוין דגבי מת אלא לאו דגדידה ולא דשריטה וכת' דשריטה וגדידה אחת היא ואם איתי' דס"ל דעיקר לאו זה בע"א לא היה ראוי להביא אלא ההיא דשריטה ומהכא תברא נמי למ"ש לעיל דסובר ר"י דבכלל שריטה גדידה ולא בכלל גדידה שריטה ודוק ואפשר עוד לומר בכוונת דברי מרן דקשיא ליה דמאי אשמועינן באומרו דגדידה ושריטה אחת היא דבשלמא אי ס"ל דחייב שתים כנראה מפרש"י ד"ה והמשרט בכלי וכ"כ הנ"י בשם הרמ"ה ניחא אבל כיון דדעת ר' הוא דאינו חייב אלא אחת כמבואר מדבריו כאן ובספר המצוות שורש ט' דכללא כייל שאפי' ריבתה תור' עליו כמה לאוין אינו חייב אלא מלקות אחד יע"ש באורך אם כן למאי נ"מ לומר אחת היא כיון דלעולם אינו חייב אלא אחת. ואי לעבור עליו בשני לאוין מאי נ"מ כיון דליכ' אלא מלקות אחד לזה כתב מרן וכונת רבינו כו' ליישב זה כמבואר. ובזה אין מקום לדברי הלח"מ יע"ש.

**ולכאורה** היה אפשר ליישב עוד דכוונת ר' הוא לומר שינוייא דתלמודא דמשני למאי דפריך לר"י דס"ל דמשרט על ה' מתים חייב על כל אחד ואחד דלנפש כל נפש ונפש משמע ופריך והא אפיקתיה לביתו שנפל כו' ומשני קסבר רב יוסף שריטה וגדידה אחת היא יע"ש אם כן היא גופה קאמר רבינו כיון דהוא פסק כר"י דשרט שריטה אחת על ה' מתים לוקה ה' והיינו ודאי משום דלנפש כתיב וכל נפש ונפש משמע והוא פסק ג"כ דהשורט על ביתו שנפל פטור עיין בהל' י"ו א"כ מהיכא נפ"ל הני תרתי לזה כתב גדידה ושריטה אחת היא שהוא ממש שינוי' דתלמוד' וא"כ אייתר למת לאשמועינן להההיא דביתו שנפל וק"ל אמנם עין רואה כל כי האי מילתא שעת הדחק מקרי ויש בו מן הגמגום כאשר יראה הרואה. והיה נראה עוד לו' במאי דאיכ' למידק לפום פשטא דלא תתגודדו למת קאי ומכלל אזהרה זו ג"כ שלא להתגודד בע"ז א"כ איך לוקה המגדד עצמו למת או לע"ז והא הוי לאו שבכללות ואין לוקין על לאו שבכללות (כמ"ש מרן לקמן לאידך דלא תעשו אגודות) וליכא למימר לשום חד מינייהו שהוא עיקר הלאו ואידך דרשא דלא להוי לאו שבכללות כמ"ש מרן לקמן לאידך דלא תעשה אגודות והן הן דברי רבינו בס' המצוות

במצות לא תעשה זה יע"ש דהא קחזינן דשוין הן ויבואו שניהם ולוקין עליהן. ואי חד עיקר ואידך דרשה על העיקר לילקי ולא על אידך ואיך תני בברייתא דלקי על שניהם אלא ודאי דכולהו עיקר וא"כ הוי לאו שבכללות ואין לוקין. אשר ע"כ איכא למימר דס"ל לברייתא דודאי פשטיה דקרא דלא תתגודדו על המת משמע אמנם כיון דגדידה ושריטה אחת היא א"כ באזהרה דשרט לנפש נכלל ג"כ גדיד' א"כ למאי איצטריך עוד אזהרה דלא תתגודדו אלא ודאי אם אינו ענין לגדידה דמת דמושרט לנפש נפקא תנהו ענין לגדידה דע"ז לעבור עליו בלאו וכי תימא דאימא לעבור עליו בשני לאוין הא לא קשיא דהיכא דאיכ' למדרש דרשינן ולא מוקמינן בלאו יתירא והכי איתמר בפ"ב דפסחים דכ"ד יע"ש ומשו"ה לקי על גדידה דע"ז דאם אינו ענין למת תנהו לע"ז ולקי על מת דגדידה בכלל שריטה ומיהו אין מקרא יוצא מידי פשוטו דלמת מיירי והיינו דקאמר תלמודא קסבר ר"י גדידה ושריטה אחת היא וכתיב התם למת א"כ אע"ג דבאם אינו ענין מוקמינן ליה בע"ז מ"מ אהני פשטיה דקרא לאשמועינן הא דלמת הוא דחייב ולא למי שנפל ביתו והבן. וההיא דפ"ק דיבמות די"ג ה"נ מתפרשה דנקט פשטיה דקרא דלמת קאי וכיון דכל פירכיה אינו אלא לומר דלא תתגודדו אינו לשון אגודה אלא מלשון חבורה לא דק למינקט בע"ז אלא נקט לשון חבורה למת לפום פשטיה דקרא כאמור ודוק.

**מעתה** דייק לשון רבינו במ"ש הא דגדידה ושריטה אחת היא בבבא זו דע"ז ולא כתבו בבבא דלעיל דשריטה למת כי שם ביתו וגם עיקר אזהר' דחבורה למת כתב רבינו מושרט לנפש ולא הזכיר לא תתגודדו אלא היא גופה מילתא האמורה אשמועינן רבינו ולהורות נתן בתחי' נקט דין דשריטה למת לבד ולא הזכיר גדידה כלל לרמוז לנו דעיקר אזהרה דחבורה למת היא מושרט לנפש וכשרצה להשמיענו דין גדידה דע"ז ושחייב מלקות הוצרך לכתוב הא דגדידה ושריטה אחת היא ליישב ולומר דלא הוי לאו שבכללות וה"ט גדידה ושריטה אחת היא וא"כ בכלל אזהרת ושרט לנפש איכא נמי גדידה ולמאי איצטרי' לא תתגודדו למת אלא אתא לגדידה דע"ז דגם זה אסרה תורה באם אינו ענין למת תנהו לע"ז וא"כ לקי על הגדידה דמת משום ושרט ולקי על ע"ז משום לא תתגודדו כמדובר. וזה אפשר כוונת מרן בתירוץ ב' אלא שכתב בקיצור כמנהגו הטוב. ואולם דברי רבינו שבספר המצוות למדקדק בהם הם מנגדים זה וצ"ע.

**ודע** דהרי"ף ז"ל הביא ההיא דשמואל והא דתני תנא קמיה דר"י וסיים וכן הילכתא דמסקנא הוא ע"כ ומשמע דס"ל דהא מתניתא פליג עם ההיא דשמואל ור"י דס"ל דשריטה וגדידה אחת ומתנית' ס"ל דשריטה בפ"ע וגדידה בפ"ע ושריטה ביד וגדידה בכלי והילכת' כמתניתי' דמסקנא הוא דאי ס"ל דמתניתא ושמואל לא פליגי מאי האי

דכת' וכן הילכתא דמסקנא הוא. דאי לאפוקי ההיא מתניתא דפריך מינה לשמואל הא פשיט' דהילכת' כהא דשמואל דכר' יוסי ס"ל דנימוקו עמו ומתני' סתם כוותיה ובלא אומרו והלכתא כן אלא בהביאו ההיא דשמואל לבד ידעינן דס"ל דהלכת' כשמואל אלא ודאי נר' דס"ל דפליגי ולאפוקי דשמואל כתב וכן הלכה.

**וכן** מוכח להדייא מדברי הראב"ד ז"ל שבס' תמים דעים סי' רל"ה שהבין כן בדעת הרי"ף וכמו שיבא לקמן ואם כן דעת הרי"ף הפך דעת רבי' כמובן וז"ל הראב"ד הא מתניתא לא פליגא מידי אדשמואל דע"כ לא אמרינן שריטה וגדידה אחת היא אלא שהמשרט בין ביד בין בכלי חייב משום משרט אבל גדידה ודאי אינה אלא בכלי כדכתיב ויתגודדו כמשפטם ולשון גדידה הוא דרך חיתוך ככדתיב גודו אילנא והשריטה היא כעין עוף המשרט והיא דרך קריעת בשר שלו בחיתוך וזה צריך התראה משום משרט ואם התרו עליו משום גדידה פטור. והמחתך בכלי צריך התראה משום גדידה ואם התרו עליו משום משרט פטור. מיהו שמואל ס"ל כר"י דאמר שריטה וגדידה אחת היא והמשרט בפי הסכין כעין עוף המשרט חייב משום שריטה וקי"ל כר"י דסתם מתני' כוותיה עכ"ל הנך רואה דס"ל להראב"ד ז"ל בדעת הרי"ף דמתניתא של תני תנא פליג אדשמואל והלכת' כתני תנא.

**ודברי** הראב"ד צריכין תלמוד דלכאורה משמע דס"ל דמאי דקאמר ר"י שריטה וגדידה אחת היא היינו לגדידה דשריטה דמשרט בפי הסכין אבל מגדד דהיינו חותך בסכין הא ודאי לאו בכלל שריטה והיינו קרא דלא תתגודדו ואם התרו משום משרט פטור א"כ מאי משני תלמודא קסבר ר"י גדידה ושריטה אחת היא וכתיב התם למת. הא גדידה דלא תתגודדו שהוא חיתוך בכלי אינו בכלל שריטה דדוקא שריטה דכלי הוא דהוי בכלל שריטה אבל גדידה דחיתוך אינו בכלל שריטה וא"כ למת דכתי' התם אצטרי' לגופי' דהא לאו בכלל שריטה וצ"ע.

**תו** כתב מרן כ"מ ד"ה גם זה כו' וכתב רבינו שהמשרט עצמו לע"א חייב מלקות ותמיה לי מילתא הא עבודתה בכך וסקילה נמי ליחייב וי"ל כו' ע"כ וק"ל על תמיהתו דהא בעלמא בכל מין ע"א כשעובדין אותה דרך עבודתה חייב סקילה ואזהרתי' מלא תעבדם וכשאין דרך עבודתה פטור חוץ מארבע עבודות כמבואר בפ"ג א"כ כי אסר רחמנא גדידה בע"א ודאי כשאין דרך עבודתה איירי דאי כדרכה למה לי קרא דלא תתגודדו מלא תעבדם נפקא לכל מין עבוד' כדרכה אלא ע"כ כי אתא קרא דגדידה לחיובי לשלא כדרכה וכן מבואר מדברי רש"י ד"ה ביד חייב ועיין בדברי התוס' שדבריהם קצת מגומגמים ועיין בספר מאיר עיני חכמים וא"כ כי אתא רבינו ז"ל לאשמועי' הכא בגדידה דע"א

חייב מלקות ודאי כשאין דרך עבודתה מיירי דאי כדרכה הא כבר כתב בפרק ג' וכללא כייל דכל שהוא דרך עבודתה אזהרתיה מלא תעבדם וחייב סקילה א"כ למה לי קרא ואזהרה דלא תתגודדו דמה לי גדידה מה לי שאר עבודות אלא ודאי כשאין דרך עבודתה מיירי והא אשמועינן דאע"ג דבעלמא כל שאינה דרך עבודתה פטור חוץ מד' עבודו' הכא בגדידה חייב וצ"ע.